

L'AGRESSIVITAT DELS NENS DE 3 A 6 ANYS

Moltes vegades hem hagut de reflexionar forçosament sobre l'agressivitat dels nostres alumnes i dels nostres fills. Per agressió entenem un atac sense que hi hagi hagut una provocació explícita.

Ens preguntem sobre la importància de l'agressivitat en la societat moderna i si hi ha hagut un augment d'aquesta agressivitat.

La violència s'aprèn. Malgrat que els impulsos agressius són comuns a tots nosaltres, la capacitat de maniobra i la forma d'expressar-los és diferent en cada individu.

La ràpida descàrrega violenta i directa és, malauradament, molt freqüent en segons quins ambients, on semblen solucionar els conflictes per la via expeditiva de la repressió violenta.

Hi ha nens especialment agressius i font de conflictes per a tothom. L'infant que es manifesta constantment d'aquesta manera, sol ser i sentir-se desgraciat i sovint no sap relacionar-se d'una altra forma.

Però també hi ha l'agressivitat dels adults.

Cal analitzar quines són les condicions que afavoreixen les manifestacions agressives i intentar posar-hi remei; cal buscar formes de resoldre els conflictes que potenciïn una canalització positiva de l'agressivitat: sempre és millor una bona discussió que una clatellada, una assemblea que una ordre a seques. Caldria no respondre automàticament amb violència a la violència, en forma d'estímul – resposta. Hauríem de tenir un cert coixí per acollir l'agressió i deixar un espai per rumiar el que cal fer i sobretot intentar comprendre el significat de la conducta agressiva. Això és vàlid també per a nosaltres mateixos i les nostres pròpies agressivitats.

Com tractar l'agressivitat de l'infant per tal que resulti constructiva i no destructiva per a ell mateix i per als altres? Tots els nens volen viure si se'ls ajuda a viure; hom parla i es comunica amb qui li permet parlar i comunicar-se; hom té respecte a qui li ofereix respecte. No hi ha fórmules fixes en el món educatiu, però sí hi ha d'haver marcs de referència, d'orientació i d'afectivitat.

Des de les primeres setmanes de vida, els nens i les nenes manifesten vers el seu entorn reaccions de complaença o d'agressivitat que poden ser més o menys intenses. Aquestes manifestacions d'exigència apareixen quan no aconsegueixen obtenir l'adequada satisfacció a les seves necessitats.

Plorar, protestar o qualsevol altre tipus de manifestació d'incomoditat suposen una demanda que pot portar implícit un contingut de major o menor agressivitat.

L'agressivitat forma part de la manera de relacionar-se i de manifestar-se.

Barrejada amb la impaciència, amb el neguit per ser valorat, com a resposta clara a una frustració o injustícia, l'agressivitat es manifesta estretament vinculada al creixement, a la lluita i a qualsevol intent de tirar endavant una tasca. Existeix un nivell d'agressivitat adequat que suposa vinculació, contacte i es relaciona amb el fet i el desig d'existir.

L'absència total d'agressivitat en un infant pot significar absència de relació, rebuig total al contacte i un replegament que, encara que socialment crea menys problemes, individualment és molt perillós i destructiu. L'aïllament

d'alguns nens a l'escola hauria de ser molt més preocupant que les manifestacions agressives.

L'agressivitat més aguditzada ens pot fer por i ens molesta profundament perquè té la virtut de despertar agressivitat: ens provoca i ens fa sentir en perill; ens desperta ganes de tornar-nos-hi, de vegades amb la mateixa intensitat amb la que rebem. Arriba a crear un problema constant als mestres i als pares per la seva freqüència, la seva intensitat o la seva forta destructivitat

L'agressivitat varia d'una edat a l'altra a mesura que l'infant adquireix noves eines d'expressió i de coneixement. Les conductes agressives apareixen entre els 2/3 anys i van evolucionant paulatinament des d'accions agressives de tipus físic fins a expressions verbals. Les conductes agressives de caire físic tendeixen a anar disminuint a mesura que l'infant creix i amplia el contacte amb persones alienes al seu grup familiar, trobant a poc a poc, formes més subtils i acceptables socialment de manifestar l'agressivitat.

En general, com més petit és el nen més directament expressarà la seva agressivitat. La forma més freqüent d'agressivitat dels nens més petits de l'escola sol ser netament corporal: Els infants es barallen, es peguen amb molta facilitat; estripen els treballs i si bé no agredeixen directament a la mestra o als pares, sovint descarreguen el que senten en els companys a l'escola i en els germans a casa.

A partir dels 4/5 anys i malgrat que l'agressió corporal és sempre present, el llenguatge entra en joc de forma clara: els insults, les males contestacions poden començar a substituir els cops i les baralles, augmenten les expressions amb preponderància dels atacs verbals, insults, mentides, acusacions.

La violència s'aprèn. L'infant que es mostra constantment agressiu sol ser i sentir-se desgraciat i sovint no sap relacionar-se d'una altra forma. Pot haver-hi milers de causes per a aquesta conducta i en cada cas les circumstàncies són diferents: problemes greus de rivalitat a casa o a l'escola, sentiment d'incapacitat davant les exigències, sentiment d'exclusió d'un grup, situacions familiars de baralles constants,... El que és important és intentar comprendre l'origen de la constant agressivitat i buscar recursos i alternatives que intentin evitar l'agreujament de la situació.

Variables a tenir en compte:

Factors personals

➤ Nivell evolutiu (3/6 anys):

Característiques generals de pensament: **Egocentrisme:** incapacitat d'adoptar el punt de vista d'un altre, la qual cosa comporta individualisme i la lluita pel que és just només per a un mateix, el que pot generar competitivitats **Irreversibilitat:** impossibilitat de tornar al punt d'origen. **Centrament:** es concentren en un únic aspecte de la realitat, però no es pot encara entendre el tot **Sincretisme:** percepció global dels objectes i els successos sense una anàlisi prèvia **Juxtaposició:** manera en que els nens expliquen la conducta de les coses i expressen els seus pensaments sense establir relacions causals ni temporals lògiques.

Joc

Durant aquestes edats hi ha una transformació de la intel·ligència que de ser simplement sensoriomotriu esdevé pensament. L'egocentrisme d'aquestes edats fa

que els nens percebin a l'altre com una amenaça, com algú que s'interfereix en el seu camí cap a la consecució del seu objectiu. Per a resoldre aquestes dificultats és necessari un aprenentatge de la vida social que es pot donar a través del **joc simbòlic**. El joc ajuda a desenvolupar el llenguatge, la imaginació, la socialització i la personalitat. A través del joc els nens aprenen i entenen la forma de comportar-se dels adults i les normes socials. El joc entre companys és una forma d'interacció social; la relació amb els nens de la mateixa edat pot contribuir a l'aprenentatge de les destresses socials

Desenvolupament psicomotriu

Fins els 5 anys hi ha un perfeccionament de les activitats motrius, una prensió més exacta i una locomoció més coordinada que facilita l'exploració de l'entorn i de les interaccions que s'estableixen amb el seu cos.

Llenguatge

Gràcies al llenguatge s'adquireix la capacitat de reconstruir les pròpies accions passades i anticipar les accions futures. Això implica: un intercanvi possible entre individus, és a dir, l'inici de la socialització; una interiorització de la paraula, o sigui, l'aparició del pensament; finalment una interiorització de l'acció que es pot reconstruir en el pla intuïtiu de les imatges i les experiències mentals

- **Condicions cognitives:** de percepció, de llenguatge o d'estimulació. Les dificultats en aquests àmbits poden produir manca de comunicació. Aquesta impossibilitat de comunicació pot portar a intentar una relació mitjançant cops o crits per a fer-se entendre. La mala comunicació pot comportar que el nen es tanqui en ell mateix i no existeixi la socialització
- **Característiques de la personalitat:** impulsivitat, hiperactivitat, conductes patològiques. En la interacció amb el grup d'iguals o en la relació amb els adults que tendeixen a cridar més l'atenció als nens moguts, es creen conflictes entre el jo i el grup, deteriorant la comunicació i la socialització.
- **Característiques físiques:** El sentiment de ser diferent, el mal autocontrol o torpesa motriu, o sigui, poc control de la força pot condicionar sense voler la resposta violenta o el rebuig dels companys. Nens amb malalties sovintejades que provoquen absentisme escolar no tenen grup i se senten desintegrats amb els seus companys: si el nen se sent sol tindrà la necessitat de cridar l'atenció moltes vegades mitjançant l'agressivitat i la violència

Factors ambientals

- **Context escolar: organització del centre:** normativa general, projecte de centre que contempli un desequilibri entre els aspectes de rendiment acadèmic i instrucció i els aspectes d'aprenentatge dels valors socials i de relació de la comunitat educativa; coordinació entre el professorat. **L'espai físic:** aules i patis, temperatures i sorolls que poden repercutir en l'estat d'ànim dels individus. **Relació amb els mestres:** en relació a l'autoritat, aprenentatge d'hàbits d'autonomia, expectatives cap a l'alumne, preferències.
- **Context social: Entorn social:** barris on l'ambient és agressiu, manca d'espais oberts i segurs per a jugar al carrer. **Influència dels mitjans de comunicació:** programes

televisius violents, jocs d'ordinador que impliquen competitivitat o violència, no tenen perquè provocar comportaments agressius però si que ofereixen un model de conducta i poden provocar angoixes i competitivitat i la impossibilitat de saber diferenciar entre la realitat i la fantasia

- **Context familiar: : Criteris educatius i escala de valors:** quan les famílies no tenen una escala de valors que sigui conseqüent amb les seves accions educatives: Si en aquests valors hi predomina la cooperació i l'afectivitat, l'ambient serà estable i agradable; si hi ha violència es donarà lloc a activitats agressives. La manca de coherència en els criteris educatius dels pares, la manca de sistematització en l'adquisició dels hàbits, exigències massa elevades o massa poc, expectatives de futur, l'abús d'autoritat, la manca d'estimulació i atenció poden ser un factor desencadenant de conflictes, poden comportar nens indisciplinats, dependents o confusos. **Estructura familiar:** cada component de la família desenvolupa un determinat rol; la no identificació clara d'aquests rols pot provocar desordres, inadaptacions i confusions. La inestabilitat en quant als membres que componen la família i en quant als canvis emocionals poden provocar incoherències en el tracte amb els fills. L'espai físic de la vivenda pot produir malestar i manca de comunicació.

Orientacions generals

Buscar les causes del comportament. Assegurar-nos que el comportament no és degut a causes orgàniques.

L'adult com a model. Els nens i nens tendeixen a imitar els models de referència. Cal que els adults siguin conscients que el seu comportament és un model a imitar. Si els nens observen conductes agressives i les perceben com una forma de poder, les utilitzaran com a conducta pròpia. Els mitjans de comunicació sovint mostren conductes agressives: una bona utilització implica una selecció per evitar allò que mostri excessiva violència

Fonamentar la comprensió del comportament. L'infant ha de prendre consciència que els comportaments agressius no són adequats i ha de saber quines són les conseqüències reflexionant sobre les conductes acceptables i les no acceptables

Sistema d'estratègies. Quan un infant té un comportament agressiu amb la intenció d'assolir un objectiu concret, se li pot ensenyar altres estratègies i alternatives per a obtenir els mateixos objectius sense necessitat de desenvolupar aquest comportament

Evitar càstigs i amenaces. Si responem a una conducta agressiva mitjançant una amenaça verbal, física o afectiva, estem reforçant la idea que aquesta és la millor manera de resoldre els problemes; pot ser un reforçament positiu d'augment de la conducta agressiva si el que es vol és cridar l'atenció. Hem de mantenir una disciplina d'una manera raonada, coherent i conseqüent amb l'acció

Canalització de l'agressivitat. Motivar cap a les activitats que comportin una descàrrega física, individual o d'equip, en les que s'apregui a respectar normes i a supeditar la pròpia agressivitat en benefici dels interessos del grup. La participació en grups d'esplai o altres associacions infantils, activitats com la pintura, la plàstica, la música ajuden a relaxar.

No etiquetar. Hem de jutjar l'acció que s'ha realitzat, evitant fer un judici de valor sobre la persona. Si es posa una etiqueta innecessària i es repeteix sovint, pot convertir-se en un reforçador de les accions agressives

L'ambient físic. Tenir en compte les condicions ambientals des de sorolls, temperatura, espai, decoració, il·luminació de cara a ser les més adequades possibles per a que el nen es senti a gust

Crear un clima de confiança. Actitud d'aproximació, que el nen es senti estimat i confiï en la relació amb els adults que l'envolten

Tenir presents les possibilitats reals del nen. No crear expectatives massa allunyades de les possibilitats reals que el nen pensi que no pot aconseguir. No menystenir les possibilitats del nen i valorar el que fa de cara a que se senti motivat i comprès

Ser coherent amb els criteris educatius. Hi ha d'haver uns criteris comuns i coherents entre els membres de l'entorn familiar sobre allò que està permès i allò que no, allò que és acceptable i allò que no ho és

Utilitzar adequadament una disciplina familiar. Un mal ús de l'autoritat pot generar incomprensions i conflictes. Caldrà establir normes de comú acord on el nen tingui una participació i no ho visqui com una imposició.

Dedicar temps als fills. No implica relacions de quantitat, sinó de qualitat, del tipus de relació que establim quan estem junts i que aquesta relació sigui continuada. Això comporta ser sensible i comprensiu a les necessitats dels nens i tenir habilitat per veure les coses des del punt de vista dels altres.